

УДК 37.014.6:37.091.113

І.О. ЛИНЬОВА

(Київ)

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Ключові слова: інновація, освітня інновація, інноваційна освітня діяльність, інноваційний потенціал, професійна мобільність, компетентність, компетенції, модуль, інтерактивне навчання, тренінг

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку освіти в Україні особливого значення набуває інноваційна діяльність навчальних закладів. Актуальність визначається ключовою роллю інновацій у діяльності навчального закладу (далі НЗ) для забезпечення ефективності навчального процесу. Головні завдання окреслені в законодавчих та нормативних документах про освіту, а саме: у законах України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту»; Державній національній програмі «Освіта України XXI століття»; Національній доктрині розвитку освіти. У цих документах особливо підкреслюється значення підвищення компетентності вчителів та керівників навчальних закладів в удосконаленні якості навчально-виховного процесу, відповідно визначається необхідність упровадження освітніх інновацій. Нова парадигма професійної освіти, забезпечення безперервності цього процесу веде до зміни форм і методів такої підготовки, підвищує значення самоосвіти, самоаналізу, самооцінки та потребує постійного вивчення перспективного зарубіжного і вітчизняного педагогічного досвіду, формування мережі для обміну таким досвідом (англійський еквівалент “community of practice”) [1, с.33].

Аналіз досліджень і публікацій. «Освіта має вирішальне значення для формування інтелектуального потенціалу, побудови демократичного суспільства, здобуття знання, необхідного для удосконалення всіх сфер життя. Однак не менш важливу роль для стійкого економічного і соціального зростання, підвищення життєвого і культурного рівня населення відіграє інноваційне знання. Сьогодні знання перетворились у найбільш важливий фактор економічного розвитку» [2, с.39].

Сучасні вітчизняні науковці продовжують пошук шляхів удосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів. Всебічно висвітлено проблеми підготовки управлінських кадрів ЗНЗ у системі післядипломної педагогічної освіти в працях Г.Єльнікової, Б.Жебровського, І.Жерносека, А.Калініної, В.Маслова, В.Олійника, Н.Протасової, Л.Пуховської, Т.Сорочан, Т.Сущенко, Г.Штомпеля, Н.Чепурної, О.Чернявської та ін. Особливості підготовки керівників ЗНЗ до застосування освітніх інновацій досліджено в роботах В.Бондаря, Л.Ващенко, Л.Даниленко та ін. Теоретико-прикладні основи проблеми розкриваються в наукових дослідженнях

В.Демчука, І.Дичківської, Н.Софій, Є.Хрикова та інших. Прикладними питаннями запровадження компетентнісного підходу в освіту та осмислення засадничих питань взаємозв'язку компетенції і компетентностей займаються зарубіжні та українські науковці і практики: А.Хуторський, Н.Бібік, Л.Ващенко, Г.Ельникова, С.Калашнікова, О.Локшина, О.Оварук, Л.Паращенко, О.Пометун, С.Трубачова, Л.Хоружа та інші.

На наш погляд, основною метою професійного розвитку керівників НЗ є усвідомлення ними необхідності прогресивних змін, готовність до пошуку нових можливостей організаційного й індивідуального розвитку. Тобто результатом професійної підготовки сьогодні мають бути, в першу чергу, установки щодо змін і вже потім – знання і вміння для реалізації таких змін. Інноваційний потенціал НЗ – здатність навчально-виховного закладу створювати, сприймати, реалізовувати нововведення і своєчасно позбавлятися застарілого, педагогічно недоцільного [3, с.339].

Запровадження та реалізація інновацій і, як результат, забезпечення системних змін на рівні освітніх організацій, у першу чергу, залежать від рівня готовності людського потенціалу організацій і безпосередньо ролі та рівня компетентності керівника.

Метою цієї статті є висвітлення досвіду щодо підготовки керівників навчальних закладів до інноваційної діяльності, що складається зі знання освітніх інновацій, розуміння необхідності впровадження та реалізації освітніх інновацій, відповідно до експериментальної програми підвищення кваліфікації керівників НЗ м. Києва, що розпочала свою роботу у вересні 2008 року.

Виклад основного матеріалу. Факторами формування адекватної національної інноваційної системи, які сприяють подоланню відставання країни у передовій науці, є: по-перше, глибокі дослідження у сфері соціальних наук, завдяки яким люди більше дізнаються про процес інновацій, і цей масив знань можна використовувати при виборі знарядь політики і методів підвищення ефективності капіталовкладень у розвиток людських ресурсів; по-друге, відкрите міжнародне наукове співтовариство для транспаракордонного співробітництва, оскільки прогрес науки залежить від культури вільного обміну базовими знаннями; по-третє, нові інформаційні і комунікаційні технології забезпечують небачений раніше доступ до знань, що вже існують. Який би конкретний шлях не вибрала країна для подолання свого відставання, їй потрібно підвищити рівень і якість своїх людських ресурсів. Тобто, людина та її мислення повинні бути інноваційними [2, с.42]. Зміни в економіці можливі тільки паралельно зі змінами в усьому суспільстві. Мікроінновації залежать від макроінновацій, науково-технічні та технологічні інновації залежать, перш за все, від соціокультурних інновацій.

Інновація – це термін, який фіксує сутнісну ознаку сучасної цивілізації, її орієнтацію на відкриття та створення все нових і нових знань, приладів, технологій. Аналізуючи інновації, ми відкриваємо один з основних механізмів вражаючих темпів науково-технічного прогресу в другій половині ХХ та на початку ХХІ ст. і відповідної зміни життя людини як на рівні повсякденних поведінкових практик, так і на рівні фундаментальних світоглядних парадигм. Дещо спрощено та узагальнено можна сказати, що інновація в сучасному світі є тотальною відкритістю новому – в технічному, технологічному, психологічному, соціальному та інших значеннях, а екзистенціальний імператив інноваційної людини – орієнтація на майбутнє як фундаментальну світоглядну цінність [2, с.275].

Враховуючи значення інновацій у контексті розвитку сучасної освіти, відомий російський вчений А.Хуторський пропонує «проект нової педагогічної науки – ін-

новатики – яка вивчає природу, закономірності виникнення та розвитку педагогічних інновацій, їх зв'язок з традиціями минулого та майбутнього стосовно суб'єктів освіти. Відповідно, об'єктом педагогічної інноватики є процес виникнення, розвитку та освоєння інновацій в освіті. Під інноваціями тут розуміються нововведення – цілеспрямовані зміни, що вносять в освіту нові елементи та зумовлюють її перехід з одного стану в інший. Освіта розглядається як соціально, культурно та особисто детермінована освітня діяльність, до процесу зміни (оновлення) якої залучений суб'єкт цієї діяльності. Предмет педагогічної інноватики – система відносин, що виникає в інноваційній освітній діяльності, націленій на становлення особистості суб'єктів освіти (учнів, педагогів, адміністраторів)» [4]. Сьогодні педагогічна інноватика – це сфера науки, вчення про нерозривну єдність та взаємний зв'язок трьох основних компонентів інноваційного процесу в галузі освіти: створення педагогічних новацій; їх запровадження та освоєння; застосування та поширення. В свою чергу, вітчизняний науковець І. Дичківська пропонує розуміти педагогічну інноватику як вчення про створення, оцінювання, освоєння і використання педагогічних новацій та зазначає, що в Україні «розвиток педагогічної інноватики пов'язаний із масовим громадсько-педагогічним рухом, спричиненим суперечностями між суспільними потребами щодо розвитку і функціонування навчально-виховних закладів і реальним буттям навчально-виховної справи» [3, с.18-19].

Отже, у термін «інновація» ми вкладаємо комплексне значення, оскільки він складається з двох складових: власне ідеї та процесу її практичної реалізації. Інновації в освіті – процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану [5, с.339]. Під інноваційною освітньою діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів вбачаємо діяльність із удосконалення чи оновлення освітньої теорії та практики шляхом розробки, експериментальної перевірки, апробації, опанування та збереження освітніх інновацій [6, с.16].

Сьогодні вже є очевидним той факт, що відповідно до нових соціальних завдань змінюються й вимоги до змісту і характеру управлінської діяльності керівників НЗ. Це, у свою чергу, потребує запровадження нових інноваційних підходів у систему їх професійної підготовки та підвищення кваліфікації. Система підвищення кваліфікації (далі – ПК) є досить потужним інструментом, який здатний сприяти професійному розвитку керівників навчальних закладів, а відповідно – й забезпечити динамічність організаційного розвитку освітньої сфери. Серед основних критеріїв такої системи – безперервність, гнучкість, орієнтація на індивідуальні потреби, практична спрямованість, оптимальність організації навчального процесу, адекватність методів навчання. У м. Києві був обраний шлях модернізації системи ПК для керівників навчальних закладів через запровадження кредитно-модульної системи організації навчання. Список ключових новацій, що створили фундамент пілотного запровадження нового формату програми ПК керівників закладів освіти міста Києва, включає, але не обмежується наступними:

- орієнтація на особистісні потреби учасників програми ПК щодо часу, змісту та формату навчання;
- компетентнісно орієнтований підхід;
- використання широкого спектру сучасних інтерактивних і практично спрямованих форм навчання – тренінги, виїзні сесії, майстер-класи, семінари із залученням відомих вітчизняних і зарубіжних експертів;
- система електронної реєстрації через портал КМПУ;

- планування та реалізація індивідуальної траєкторії навчання кожного учасника програми ПК [7, с.400].

Ми розглядаємо освітні інновації як основу професійної підготовки сучасних керівників загальноосвітніх навчальних закладів до інноваційної діяльності в сучасних умовах розвитку освітньої системи. Задля методичного забезпечення підготовки сучасних керівників НЗ до інноваційної діяльності була розроблена «Програма розвитку керівників навчальних закладів 2009-2010», що побудована на принципах гнучкості (вибір часу навчання, вибір змісту навчання, вибір видів діяльності), орієнтації на індивідуальні потреби – планування особистої траєкторії навчання, максимальному обміну досвідом, інтерактивних методах навчання та групової взаємодії, різноманітності груп та прикладним характером модулів. Тому зміст запропонованого матеріалу в програмі підвищення кваліфікації керівників НЗ полягає в реалізації завдань для досягнення навчальних результатів модулів і здійснюється шляхом: розгляду навчального матеріалу на міні-лекціях; самостійного вивчення навчального матеріалу на основі розробленого для модуля комплексу навчально-методичних матеріалів; виконання практичних завдань, спрямованих на набуття вмінь на практиці застосовувати набуті теоретичні знання; участі в дискусіях, обговореннях, інших видах групової взаємодії з метою розвитку критичного мислення, установок і рис для використання у професійній діяльності здобутих знань і вмінь; проведення вступної та вихідної самооцінки професійних компетенцій сучасного керівника НЗ; підсумкового контрольного тестування до модуля.

Підкреслимо, що «модуль» на програмі підвищення кваліфікації керівників НЗ ми розглядаємо як задокументовану, логічно завершену, відносно самостійну, цілісну частину освітньої, освітньо-професійної програми, сукупність теоретичних і практичних завдань відповідного змісту та навчально-методичного забезпечення із завершальними контрольними заходами, що мають на меті встановити рівень успішності суб'єкта навчання [8, с.516]. Наступними є модулі, що цілеспрямовано були розроблені задля підготовки керівників НЗ до інноваційної діяльності: «Освітні інновації», «Інноваційний менеджмент», «Нове бачення процесу змін», «Моніторинг якості освіти», «Управління методичною діяльністю в НЗ (інноваційний аспект)», «Формування попиту та стимулювання пропозиції освітніх послуг», «Менеджмент творчості», «Гуманітарна експертиза навчального закладу», «Етика ділового спілкування», «Інформативно-комунікаційні технології для реалізації базових функцій керівника», «Інформатизація освіти», «Сучасна філософія управління», «Лідерство в освіті» та багато інших. Головною метою будь-якого модулю нашої програми є формування професійних компетенцій сучасного керівника навчального закладу для забезпечення впровадження освітніх інновацій в управління НЗ та реалізації освітніх інновацій задля забезпечення якості надання освітніх послуг відповідно до визначених стандартів.

Під компетенціями ми розуміємо особисті характеристики людини, що визначають її здатність виконувати ефективно професійну діяльність. Результатом набуття компетенцій є компетентність. Відповідно, компетентність – здатність людини виконувати ефективно професійну діяльність [9, с.408-409]. Завдання та очікувані навчальні результати модулів спрямовані на набуття знанневих компетенцій: знання освітніх інновацій, їх класифікації, інноваційних форм і методів управління НЗ, процесу впровадження інноваційних форм і методів управління НЗ; вмінневих компетенцій: вміння ідентифікувати освітні інновації, інноваційні методи і форми в управлінні НЗ, організувати, впроваджувати інноваційні методи і форми в

управління; поведінкових установок щодо аналітичності, організованості, інноваційності (професійної мобільності). Професійна мобільність – здатність педагога до змін у професійної діяльності за нових соціально-педагогічних умов [3, с.347].

Модулі побудовані на принципах інтерактивного навчання. Інтерактивне навчання походить від англійського слова «interact», де «inter» – взаємний і «act» – діяти. Таким чином, інтерактивний – це здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання стає все популярнішим серед учителів. Основною формою такого навчання має стати форма тренінгу, оскільки це форма проблемного навчання, зорієнтована на відпрацювання й закріплення ефективних моделей поведінки, максимально активну участь учасників, обмін досвідом та використання ефективної групової взаємодії [10, с.7].

Інноваційна діяльність, що не містить у собі творчості, приречена на безплідність, на симуляцію інновацій. Інновації заради інновацій, зміни заради змін – суттєва проблема нашого часу. Видимість бурхливої діяльності та змін, по суті, приховує неспроможність суттєво, якісно змінити наявну систему. У повсякденній емпіричній практиці людина схильна скоріше змінювати навколишній світ, ніж саму себе. Досвід цієї практики підказує, що ми схильні до формальних змін, залишаючи недоторканими змістові трансформації. Не вийде, залишаючи себе та суспільство недоторканими, змінити навколишній світ. Локальні інновації суттєво впливають на вигляд сучасного світу. Однак вони якісно не змінюють існуючу систему. Перехід до інновацій як повсякденності, норми характеризує суспільство як інноваційне [2, с.157-158].

Набуті знання, вміння та установки щодо формування професійних компетенцій сучасного керівника навчального закладу, ефективного управління НЗ та на основі застосування отриманих теоретичних знань, систематизації інформації, активний обмін власним досвідом, практична розробка алгоритмів впровадження інновацій дадуть необхідну підготовку керівнику НЗ для забезпечення запровадження інноваційного аспекту в управлінні ЗНЗ.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Ми вважаємо, що активна, творча участь слухачів експериментальної програми підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів м. Києва на основі кредитно-модульної системи організації навчання на базі Інституту лідерства та соціальних наук Київського університету імені Бориса Грінченка під час проведення модулів допоможе керівникам навчальних закладів вирішувати завдання та розв'язувати проблеми в практиці інноваційної діяльності. Наведемо для прикладу кілька висловлювань учасників пілотного запровадження інноваційної програми підвищення кваліфікації – діючих керівників закладів освіти міста Києва:

- «У рамках інноваційної кредитно-модульної системи ми мали унікальну можливість максимально ефективно поглибити свої професійні компетенції у сфері управління освітою, освітньому менеджменті, психології управління, підготовки та реалізації освітніх проектів, лідерстві та освітніх інноваціях».
- «Застосування інтерактивних методів навчання, можливість вибору часу, змісту та видів діяльності, електронна реєстрація та планування особистого графіку зробили наше навчання дуже цікавим, сучасним і корисним» [7, с.402-403].
- Успішність життєдіяльності дітей в загальноосвітньому навчальному закладі залежить від професіоналізму керівника, його педагогічного світогляду, навичок менеджменту та здатності до інноваційності.

Література

1. Калашнікова С. А. Запровадження інноваційних підходів до підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів: досвід Київського міського педагогічного університету імені Б.Д. Грінченка / С.А. Калашнікова, І.О. Линьова // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія: зб.наук.пр. / Редкол.: Огнев'юк В.О., Бех І.Д., Хоружа Л.А. та ін. – К.: КМПУ, 2009. – № 12(2). – С. 32-40.
2. Феномен Інновації: освіта, суспільство, культура: монографія / за ред. В.Г. Кременя. – К.: Педагогічна думка. – 2008. – 472 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика – рычаг образования [Электронный ресурс] / А.В. Хуторской. – Режим доступа до дж.: <http://eidos.ru/journal/2005/0910-19.htm>
5. Ващенко Л.М. Інновації в освіті / Л.М. Ващенко / Енциклопедія освіти / АПН України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юніком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Даниленко Л. Менеджмент інновацій в освіті / Л. Даниленко. – К.: Шк. світ, 2007. – 120 с.
7. Калашнікова С. А. Запровадження кредитно-модульного підходу організації навчання у систему підвищення кваліфікації керівників закладів освіти: досвід Київського міського педагогічного університету ім. Б. Д. Грінченка / С.А. Калашнікова, І.О. Линьова // Вища освіта України №3 (додаток 1) – 2009 – Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – К.: Гнозис, 2009. – С. 399-403.
8. Синицина Н.Г. Модуль / Н.Г. Синицина // Енциклопедія освіти / АПН України; головний ред. В.Г.Кремень. – К.: Юніком Інтер, 2008. – 1040 с.
9. Бібік Н. М. Компетентність у навчанні. Компетенції / Н.М. Бібік // Енциклопедія освіти / АПН України; головний ред. В. Г.Кремень. – К.: Юніком Інтер, 2008. – 1040 с.
10. Калашнікова С.А. Підготовка і проведення тренінгів на основі компетентісно-орієнтованого підходу / С.А. Калашнікова. – К.: Проект «Рівний доступ до якісної освіти в Україні», 2008. – 57 с.

И. А. Линёва
(Киев)

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ИННОВАЦИИ В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Стаття посвящена проблемі професійної підготовки керівників навчальних закладів до реалізації освітніх інновацій шляхом впровадження інноваційних підходів в програму підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів г. Києва в Інституті лідерства і соціальних наук Київського університету імені Бориса Грінченка.

Ключевые слова: инновации в образовании, инновационный потенциал учебного заведения, инновационная образовательная деятельность общеобразовательных учебных заведений, профессиональная мобильность, интерактивное обучение, компетентность, модуль, тренинг, интерактивное обучение.

I.A. Lytova

The article is devoted to the problem of professional preparation of leaders of educational establishments to realization of educational innovations by introduction of innovative approaches in the program of in-plant training of leaders of educational establishments Kyiv in Institute of leadership and social sciences of the Boris Grinchenko Kyiv University.

Key words: innovations in education, innovative potential of educational establishment, innovative educational activity of general educational establishments, professional mobility, interactive studies, competence, module, training.